

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ทั้งนี้คณะผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) ประกอบด้วยการสรุปภาพการดำเนินงานเพื่อให้ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ครอบคลุมทั้งมิติเชิงลึกและกว้าง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชน การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และกระบวนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างทีมนักวิจัยและชุมชน เพื่อพัฒนารูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. วิธีการดำเนินงานวิจัย
2. กลุ่มเป้าหมาย
3. พื้นที่ดำเนินงาน
4. แผนการดำเนินงาน
5. ขั้นตอนติดตามประเมินผล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ทั้งนี้คณะผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) ประกอบด้วยการสรุปภาพรวมการดำเนินงานเพื่อให้ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ครอบคลุมทั้งมิติเชิงลึกและกว้าง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชน สภาพปัญหาของการจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม รวมทั้งผลการดำเนินงานของการทำกิจกรรมร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกระบวนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อพัฒนารูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าที่เหมาะสมของกลุ่ม ให้ชุมชนมีอาชีพและรายได้ของชุมชนอย่างยั่งยืนและมั่นคง

เพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำและน่าเชื่อถือ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ได้แก่ 1) ด้านข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน 2) ด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์ และ 3) ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นการวิจัยซึ่งนอกจากจะใช้วิธีการศึกษาเอกสารแล้วยังใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีข้อมูลในเรื่องที่คณะผู้วิจัยกำลังศึกษาดีที่สุดหรือมีความเกี่ยวข้องมากที่สุด โดยกำหนดตัวผู้ตอบบางคนแบบ

เจาะจงเอาไว้ล่วงหน้า การจัดสนทนากลุ่ม การสำรวจของชุมชน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดแหล่งของการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิของการวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documents) เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการวิจัย และแนวคิดทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่นำมากำหนดกรอบแนวคิดและกรอบการวิเคราะห์รูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ประกอบด้วยข้อมูลด้านบริบทของชุมชนสภาพปัญหาของกลุ่ม และรูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม รวมทั้งผลการดำเนินงานของการทำกิจกรรมร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกระบวนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน โดยการสนทนาพูดคุยกับชุมชนซึ่งมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Technique) โดยการใช้การสัมภาษณ์ (Interview Guide) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการจัดจำหน่ายของกลุ่ม เพื่อพัฒนา รูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่ม รวมทั้งผลการดำเนินงานของการทำกิจกรรมร่วมกัน

2.2 การสนทนากลุ่ม (Focused Group) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) ในการระดมความคิดเห็นของกลุ่ม (Group Think) โดยใช้เทคนิค Appreciation Influence Control (AIC) การระดมความคิดเห็น (Brainstorming) แผนที่ความรู้ (Mind Mapping) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การจัดกลุ่มประเด็นปัญหา เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการกำหนด เป็นโจทย์วิจัยร่วมกันระหว่างนักวิชาการและชุมชน

2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยใช้แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติรวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนจากการทำกิจกรรมร่วมกันโดยแบ่งลักษณะของปฏิสัมพันธ์ออกเป็น 3 ทิศทางคือ 1) ปฏิสัมพันธ์เชิงบวก (Positive Direction) 2) ปฏิสัมพันธ์เชิงลบ (Negative Direction) และ 3) ปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกลาง (Neutral Direction) จากการทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ รูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากสมาชิกที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ

พื้นที่ดำเนินงาน

พื้นที่ดำเนินงานวิจัย ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวดง หมู่ที่ 6 ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

แผนการดำเนินงาน

การดำเนินโครงการวิจัยเพื่อให้ได้รูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ให้บรรลุผลสำเร็จ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นตอนการเตรียมการ

- 1.1 เตรียมพื้นที่ และเตรียมกลุ่มเป้าหมาย
- 1.2 ประชุมชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจโครงการแก่ชุมชน
- 1.3 วางแผนการดำเนินโครงการร่วมกันกับชุมชน

ระยะที่ 2 ขั้นตอนปฏิบัติการ มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบทของรูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบล พระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลบริบทของกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัญหาการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร โดยดำเนินการดังนี้

2.1 สสำรวจปัญหาการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบล พระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยคือ สมาชิกกลุ่มจักสานผลิตภัณฑ์จากเส้นพลาสติกบ้านชุมดิน จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามแบบปลายเปิด แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถามการจัดกลุ่มสนทนา

2.2 สรุปรู วิเคราะห์ และสังเคราะห์ปัญหาการจัดจำหน่าย และรูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร โดยดำเนินการดังนี้

2.3 พัฒนารูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร แบบมีส่วนร่วม แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างนักวิจัย นักศึกษา เจ้าหน้าที่ อปต. และกลุ่มสมาชิก

2.4 จัดเวทีนำเสนอรูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน กลุ่มสมาชิก ชุมชนเป้าหมาย และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 3 ติดตามผล ประเมินผล สรุปรูปแบบ และถอดบทเรียน

3.1 ถอดบทเรียนภาพรวมการดำเนินงานของโครงการวิจัย (Retrospect) เพื่อ
กำหนดทิศทางการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในอนาคต

3.2 วิเคราะห์ผล สรุปผล และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ตารางที่ 3.1 แผนการดำเนินงานกิจกรรม

แผนงานกิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา	กลุ่มเป้าหมาย
1.1 ระยะที่ 1 ขั้นตอนการเตรียมการ				
1.1 การเตรียมทีมวิจัย พื้นที่ และกลุ่มเป้าหมาย (ม.ค. 60)	- นักวิจัยประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเตรียมพื้นที่ และเตรียมกลุ่มเป้าหมาย	1. ได้ทีมประสานวิจัยในพื้นที่ (ไม่ว่าจะเป็นทีมวิจัย ทีมวิจัยในพื้นที่ หน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)	1 วัน	1. ทีมนักวิจัย มรภ.บร. 2. นักศึกษา 3. เจ้าหน้าที่ 4. ชุมชน
1.2 ประชุมชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจโครงการแก่กลุ่มเป้าหมาย (ก.พ. 60)	- จัดเวทีประชุมคนในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจถึงความจำเป็น วัตถุประสงค์ และรายละเอียดของโครงการวิจัย	1. ชาวบ้านและทีมวิจัยชุมชนมีความเข้าใจรายละเอียดโครงการ 2. ได้ทีมวิจัยของพื้นที่	1 วัน	1. ทีมนักวิจัย มรภ.บร. 2. นักศึกษา 3. เจ้าหน้าที่ อบต. 4. ชุมชน
1.3 วางแผนการดำเนินโครงการร่วมกันกับชุมชน (มี.ค. 60)	- วางแผนการดำเนินงานวิจัยร่วมกับคนในชุมชน โดยนำแผนการดำเนินงานวิจัยที่ทำไว้ แล้วนำเสนอต่อชุมชนเพื่อปรับให้เหมาะกับบริบทชุมชน - วางแผนการเก็บข้อมูลร่วมกัน	ทีมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดประเด็น วิธีการ เครื่องมือและกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล	1 วัน	1. ทีมนักวิจัย มรภ.บร. 2. นักศึกษา 3. เจ้าหน้าที่ อบต.

				4. ๑๑๑๑๑
--	--	--	--	----------

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

43

แผนงานกิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา	กลุ่มเป้าหมาย
ระยะที่ 2 ขั้นตอนปฏิบัติการ				
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาบริบทของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร				
ศึกษาบริบทของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร (มี.ค.- เม.ย.60)	- ทีมนักวิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูลบริบทของกลุ่ม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลบริบทของกลุ่ม - นักวิจัย นักศึกษา เจ้าหน้าที่ อบต. และชุมชน ร่วมกัน สรุปลงข้อมูลบริบทของกลุ่มร่วมกัน	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง	2 วัน	1. ทีมนักวิจัย มรภ.บร. 2. นักศึกษา 3. เจ้าหน้าที่ อบต. 4. ชุมชน
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาสภาพปัญหาการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร				
ศึกษาสภาพปัญหาการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร	- ทีมนักวิจัยดำเนินการสำรวจปัญหาการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม - นักวิจัย นักศึกษา เจ้าหน้าที่ อบต.	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม	2 วัน	1. ทีมนักวิจัย มรภ.บร. 2. นักศึกษา

มหาชนะชัย จังหวัดยโสธร (พ.ศ.- ก.ศ.60)	และชุมชน ร่วมกัน สรุปรู วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ปัญหาการจัดจำหน่าย และรูปแบบช่องทางการจัด จำหน่ายสินค้าของกลุ่มแบบมีส่วนร่วม			3. เจ้าหน้าที่ อบต. 4. ชุมชน
--	--	--	--	---------------------------------

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

44

แผนงานกิจกรรม	วิธีการดำเนินงาน	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา	กลุ่มเป้าหมาย
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พัฒนารูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร				
พัฒนารูปแบบช่องทางการจัด จำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าว บ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอ มหาชนะชัย จังหวัดยโสธร (ส.ศ.- ต.ศ.60)	- พัฒนารูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม โรงสีข้าวบ้านหัวดง - สรุปรูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม โรงสีข้าวบ้านหัวดง - จัดเวทีนำเสนอรูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหา ชนะชัย จังหวัดยโสธร ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน กลุ่มสมาชิก ชุมชนเป้าหมาย และหน่วยงาน อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	ได้รูปแบบช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระ เสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร	2 วัน	1. ทีมนักวิจัย มรภ.บร. 2. นักศึกษา 3. เจ้าหน้าที่ อบต. 4. ชุมชน

ระยะที่ 3 ติดตามผล ประเมินผล สรุปผล และถอดบทเรียน				
1. ถอดบทเรียนภาพรวมการดำเนินงานของโครงการวิจัย	ถอดบทเรียนภาพรวมการดำเนินงานของโครงการวิจัย (Retrospect) เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในอนาคต	ได้ผลการดำเนินการโครงการวิจัย	1 วัน	1. ทีมวิจัยหลัก 2. ทีมวิจัยในพื้นที่ 3. กลุ่มเครือข่าย
2. จัดทำรายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์	วิเคราะห์ผล สรุปผล และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	1. ได้รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์	1 วัน	1. ทีมวิจัยหลัก 2. ทีมวิจัยในพื้นที่

ขั้นตอนการติดตามประเมินผล

การติดตามผลใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ วิเคราะห์ข้อมูล และถอดบทเรียนสังเคราะห์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และภาคที่เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะคติของผู้เข้าร่วมโครงการ ก่อนดำเนินโครงการ ระหว่างดำเนินโครงการ หลังดำเนินโครงการ การสังเกต พฤติกรรม การสัมภาษณ์ และถอดบทเรียน Retrospect เพื่อนำไปสู่สังเคราะห์องค์ความรู้ขยายผลต่อยอดการทำงานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างถูกต้องและแม่นยำมากขึ้น เนื่องจากเทคนิคสามเส้ามีจุดดำเนินการจากการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้เพื่อเสริมความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของการวิจัย การใช้เทคนิคสามเส้ามีองค์ประกอบ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีความหมายทางความคิดในการให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้นำชุมชน กลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง และพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย (Diversity of Sources of Information) เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลให้เกิดความถูกต้องและแม่นยำ ประกอบด้วยผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) กลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง มีการเสริมสร้างการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมพัฒนากิจกรรมโดยเรียนรู้จากการศึกษาชุมชนของตนเอง ตลอดจนกระบวนการมีส่วนร่วม และกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มโรงสีข้าวบ้านหัวดง ตำบลพระเสาร์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล การสนทนากลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกต เป็นต้น